

Svatá Markéta z Cortony (1247–1297)

Skripta pro Institut františkánských studií, verze 2010

© Petr Regalát Beneš

„Markéta z Cortony, narozená šest let před (smrtí) Kláry z Assisi a rok před Angelou z Foligna, je zářným projevem oné ženské spirituality, jejímž privilegovaným místem je středověká Umbrie, v prosluněném ovzduší františkánství.“¹

Piero Bargellini píše: „*Margherita* je také jméno květiny, skromné a milé [kopretina]. Původně však v řečtině jako v latině *Margarita* znamenala »perlu«. Květina tak byla označena, protože se podobala »perle na louce«. Stejně by se mohlo říct, že Markéta by jako ženské jméno měla znamenat »perlu mezi ženami«. [...] Ale Markéta z Cortony je zvláště drahá všem věřícím naší země pro její příběh vášnivé ženy: hříšnice, to ano, ale vždy ušlechtilá, ochotná dávat bez míry, dát se člověku stejně jako dát se Bohu.“²

I Dante Alighieri se vydává do Cortony, aby Markétu poznal.³ Ale jejími snad největšími příznivci ve 20. století byli François Mauriac a Teodorico Moretti Costanzi. Francouzský spisovatel jí věnoval poutavý životopis (na pokračování vycházel v časopise *Poutník*), celé učení umbrijského filozofa Costanziho bylo zase prozářeno přítomností této světice, jeho krajanky. Zhlédnul u ní nejen augustinovský rozměr obrácení, ale také opětné získání všeho

¹ E. GHINI, *La penitente ricreata da Cristo*, in *Settimo centenario della morte di santa Margherita da Cortona*, *Osservatore Romano* 22.2. 1997.

² PIERO BARGELLINI, *Margherita da Cortona*, in *Mille Santi del giorno*, Firenze-Milano 1977.

³ Srov. A. ANTONINI, *S. Margherita da Cortona e Dante Alighieri*, in *Annuario di Accademia Etrusca* I (1934), Cortona.

lidského v milosti. „Duchovní Augustinovo soužení, harmonizované v laskavosti nezaměnitelně latinského ženství, ožívá ve vášních naší světice, která svým vlastním vykoupením jakoby pozdvihuje k Bohu celý lidský rod.“⁴

Sedm staletí nevyčerpalo poselství velké světice, jež zůstává velmi aktuální. Například pozornost k nejchudším, kterým Markéta věnovala lásku živenou v jejím kajícím životě v ústraní. Držela se Kristovy vybídky: „*Neskrýváš snad pro mou lásku ve svém srdci všechny chudé světa?*“ Ovšem nezůstává jen „charitativní pracovnící“: „*Ty, moje rostlina, budeš moci dát vzejít novým větvím a šířit je, takže se rozrostou mezi mé věřící. Chci, aby se z těchto větví rozlévaly vody milosrdenství, které zavlaží všechny suché rostliny světa.*“

»Markéta, jako třetí serafické světlo po Františkovi a Kláře, byla poctěna velmi brzy kultem podepřeným zázračnou mocí jejích relikvií a zakryla svým pláštěm patronství i emancipační ambice území Cortony, jež se chtěla vymanit ze závislosti na biskupech Arezza. Přestože si Třetí františkánský řád velmi brzy zvolil za patronku Alžbětu Uherskou, jejíž urozený původ přesahoval důstojností a prestiží „měšťanský“ svět italských městských kajícníků, Markéta se stala – morálními a společenskými přestupky své minulosti coby konkubíny a svobodné matky – důležitou postavou v duchovní reflexi františkánského řádu, zvláště když se přiostrčila krize mezi *spirituály* a *comunitas*, neboť ztělesnila svým modelem „Nové Magdalény“ jednu kostku do symbolické stavby serafické svatozemě, která mezi Umbrií a Toskánskem, střežila vzpomínku na Františka z Assisi.«⁵

Modlitba Jana Pavla II. u hrobu sv. Markéty

Cortona, neděle 23. května 1993

*„Svatá Markéto z Cortony,
i já dnes přicházím jako poutník do tvé svatyně
a spolu s tebou setrvám v modlitbě u paty obrazu Krista
ukřižovaného a vzkříšeného,
na který jsi ty, kajícnice, dlouho hledívala.*

*Pane Ježíši, ty jsi zemřel pro nás na kříži
v oběti na Kalvárii za celé lidstvo
a zjevil jsi nám prameny nesmrtelného života.
Ať může tajemství tvého utrpení osvětit náš život
a učinit nás připravenými k tvému následování
na cestě svatosti a lásky.*

Oživ v nás víru:

*nauč nás uznat a přijmout plány tvé skryté Prozřetelnosti v každodenním životě.
Dej nám odvahu vyznávat naše hříchy a otevřít srdce k pokání,
abychom obdrželi dar tvého milosrdenství.*

⁴ T. MORETTI COSTANZI, *La peccatrice santa*, Castiglion del Lago 1940, 4.

⁵ A. BENVENUTI, *Redenta dalla preghiera*, in *Settimo centenario della morte di santa Margherita da Cortona*, *Osservatore Romano* 22. 2. 1997.

*Pohň nás k odpuštění našim bratrům a sestrám
po příkladu tvé lásky, jež nezná hranic.*

*Uděl nám pokornou ochotu napravit spáchané zlo
konkrétní a šlechetnou službou chudým,
nemocným a všem, kdo jsou na okraji a bez naděje.*

*Daruj každému radost vytrvalé víry na cestě jeho povolání v plném souladu s církví.
Mladým především ukaž skvělý plán lásky,
který chceš uskutečnit pro ně a s nimi na prahu nového tisíciletí.*

*Učiň z nás nositeli pokoje, vytrvalými tvůrci
každodenních vztahů bratrské solidarity,
činiteli smíření, svědky a apoštoly civilizace lásky.*

*Oslavená svatá Markéto,
přednes ty sama tuto naši prosbu svému a našemu ukřižovanému Pánu.
Ved' nás silou svého příkladu, podporuj nás svou stálou ochranou,
doprovázej nás, prosíme, až do Otcova domu. Amen.“*

Život

Jako určitým podivuhodným zeměpisným středem jejího života bylo jezero Trasimeno, v jehož blízkosti se narodila a na jehož jiné straně v Cortoně zemřela, osobním středem jejího života byl nejprve její milenec a pak Ježíš sám.

Jezero Trasimeno se stalo slavným už ve starověku, za 2. punské války u něho kartaginský vojevůdce Hannibal roku 217 př. Kr. celkem drtivě porazil Římany, právě jezero se pro ně stalo určitou pastí.

Markétino rodné Laviano leží nalevo od jezera, poblíž Pozzuola, směrem na Montepulciano.

Roku 1213 (nebo 1211) na Trasimenu, na ostrově Isola Maggiore, sv. František strávil proslulý 40-denní půst o jednom kousku chleba (*Kvítky* 7, uvádějí: „na jezeře Perugijském“). *Kvítky* dále píše: „Potom na tom místě, kde svatý František uskutečnil tak podivuhodnou zdrženlivost, učinil Bůh pro jeho zásluhy mnoho zázraků. Proto tam lidé počali stavět domy a bydlet tam. V krátké době bylo tam postaveno pěkné a velké městečko, je tam klášter bratří, nazývaný Klášter na ostrově, a doposud muži i ženy toho městečka mají velikou úctu k tomu místu, kde svatý František slavil čtyřicetidenní půst ke slávě Kristově.“

Dětství Markéty, útěk z domu

V blízkosti jezera Trasimeno se Markéta narodila v roce 1247, a to v osadě Laviano, což je jen pár domů v oblasti poblíž Perugia, (zachován je na obr. její rodný dům).

Otec (snad jménem Bartolomeo Tancredi) byl sedlák. Matka zemřela, když Markéta měla 8

let, dcerka si na ni uchovávala vzpomínku dobroty a sladkosti.⁶ Od ní se naučila milovat Boha a modlit se k němu. Otec se znovu oženil a to znamenalo obrat. Macecha byla tvrdá a náročná a léta dospívání se pro Markétu stala obdobím utrpení. Situace se stala obtížnější ještě díky přítomnosti bratra jménem Bartolo (ten později odešel z domu, stal se františkánským terciářem a zachránil se po ztroskotání, když se přidal ke křížové výpravě). Přes problémy se dívka vyznačovala krásou, příjemným duchem i vystupováním,

šlechetností srdce, s osobním kouzlem a přitažlivostí, takže si získala srdce mladého šlechtice z blízkého Montepulciana, podle tradice měl jméno Arsenio. V Markétě byla silná touha milovat a být milována, a tak v 16 letech jedné noci uprchnula z domu a naplněna sny i úzkostí dorazila za svým milým do šlechtického paláce. Soužití v šlechtickém prostředí trvalo devět let, ukázalo se však problematickým a obtížným. Přestože totiž byla zdravena šlechtici i lidem jako paní a odívala se drahými šaty,⁷ rodina ji oficiálně nepřijala. Mladá žena zde zakusila nepřátelství a pohrdání, ale největším zklamáním bylo, že očekávané a přislíbené manželství se nikdy neuskutečnilo, ani po narození dítěte. Už tehdy si začala uvědomovat svou obtížnou pozici i stav hříchu, v němž se nacházela, a tak někdy chvíle samoty strávila v pláči.⁸

⁶ *Legenda*, V, 22; VIII, 4.

⁷ *Legenda*, I,11; II,14.

⁸ *Legenda*, I,11.

Na pokraji zoufalství. Po devíti letech její příběh dostal dramatický spád, když Arsenio tragicky zahynul na lovu a právě Markétu přivedl pes do lesa, kde objevila jeho zkrvavené tělo (na obr. kaple s památným dubem na místě dnes). Byla pak nucena i s dítětem opustit šlechtický dům, navíc ji však trápily závažné otázky, není-li to Boží trest, problém viny, budoucnosti apod. V té souvislosti možná lépe pochopíme její nesmírně přísné kající

skutky v pozdější době.

Vrátila se „plná bolesti a v slzách, strhaného vzhledu“ domů do Laviana, „oděna v černém a zcela zahanbená“, ale ani zde díky maceše nepochodila a otec ji vykázal z domu, zřejmě spíše ze slabosti, i když „bez jakéhokoli otcovského slitování“. V zoufalství si sedla a plakala pod fikovníkem, „který je ještě v zahradě“, a v tom okamžiku prochází její duší náhlá inspirace: chápe, že lidskou lásku má nahradit láskou božskou; přijímá Pána „jako mistra, otce, snoubence a pána“.⁹ Musí zde překonat i pokušení „starého hada“, aby po takovém vyhoštění využila krásy svého těla a hledala lásku „významných a tělesných lidí“, a to bez viny, protože byla vyhnána. Ale Pán, který „stvořil její vnitřní krásu a nyní ji chtěl obnovit“, jí vnukl, aby se vydala – ve velmi bídných podmínkách - až do Cortony.¹⁰

V Cortoně. Jan Pavel II. při své výše zmíněné návštěvě Cortony 23. května 1993 řekl slavnou větu, která se dnes uchovává na pamětní desce: „Dnes jsem poprvé na tomto místě, v tomto podivuhodném městě, kde k nám všechno mluví o Bohu, příroda, hory, velmi bohatá tradice lidská, františkánská i křesťanská.“ Cortona je františkánům známá i jako působiště bratra Eliáše z Cortony, v mnohém nespravedlivě odsuzovaného druha sv. Františka (viz obr.), posledního bratra laika coby generálního ministra řádu, který je zde také v kostele S. Francesco pochován.

Zde našla Markéta útočiště u dvou šlechtičen rodiny Moscardi, díky nimž se dostala do kontaktu s menšími bratry z konventu sv. Františka. Těm se představila, jak jí Pán nařídil, „aby se dala do jejich poslušnosti“.¹¹ V domě šlechtičen Markéta začala vést život pravidelného pokání, modlitby, služby chudým a nemocným. Paní domu jí daly v jedné části paláce k dispozici malou celičku, která jí dopřávala soukromí a samotu. V kostele sv. Františka se účastnila modlitby hodinek, svatého přijímání, kázání, tam také poznala bratra Giovanniho di Castiglione Fiorentino a bratra Giuntu

⁹ *Legenda*, I, 2, str. 4.

¹⁰ Citace v odstavci viz *Legenda*, I.

¹¹ *Legenda*, I,3.

Bevegnati, kteří ji pak duchovně vedli. Je to právě Giunta, kdo nám zanechává některé z těchto zpráv, ale bohužel není jich mnoho.

Třetí řád. Aby byla přijata do

Třetího františkánského řádu, musela vytrvale žádat o přípuštění, protože bratři měli nejprve pochybnosti o její vytrvalosti, a také proto, že „byla příliš mladá a krásná“.¹² Na druhé straně v té době bylo přípuštění do Třetího řádu (spojené s obřadem obláčky do šatu-hábitu pokání) věcí závažnou a předpokládalo další nemalé úsilí. Bratři si však všimli její mimořádné horlivosti v modlitbě i lásky k Bohu, když mnohé hodiny trávila v oratoři vedle stávající sakristie kostela sv. Františka.

Po vstupu do Třetího řádu (legenda uvádí rok 1277, ale pravděpodobně to bylo už v roce 1275) vypadala jako „nová žena“.¹³ Nešetřila se v přísnosti života, v modlitbě, v kajících praktikách. Intenzivně také pomáhala chudým a přijímala je ve své celičce. Později dostává jinou celu poblíž domu šlechtičen Moscardi.

Něco málo se dovídáme i o jejím synu: „Markéta se rozhodla žít sebe i syna svou prací, proto si zvolila, že bude věnovat pokornou péči kortonským šlechtičnám v čase porodu“. Později ho umístila do Arezza k jednomu vychovateli, aby měl řádná studia. Později se stal františkánem, ale matka se nebála sledovat dál jeho cestu a třeba mu mateřsky vyčinit, když byl novicem v Cortoně, ve stejném konventu jako Giunta. Markéta je svatou patronkou singl-rodíčů (viz obr.).

Ve druhé cele zůstala Markéta 13 let, což připomíná jeden kámen ve zdi v ulici, která dnes nese její jméno. Sama zde každodenně prožívala extáze a láskyplné rozhovory s Kristem. Tady také připravovala jídlo chudým.

Založení špitálu. Službu druhým korunovala založením tzv. „Domu milosrdenství“. Brzy si totiž povšimla, že je potřeba udělat něco víc pro účinnou pomoc chudým, nemocným a zraněným, kterých tam tehdy bylo mnoho kvůli neustálým pútkám mezi městy Cortona a Arezzo. Podařilo se jí přesvědčit jednoho „šlechtného pána“,¹⁴ aby podpořil iniciativu, což se stalo na setkání u jedné šlechtičny, jistě Diabelly, která dala k dispozici

¹² *Legenda*, I,3.

¹³ *Legenda*, II,1.

¹⁴ Da Pelago ho ztotožňuje s Ugucionem Casalim Velkým, kortonským velitelem, který zvítězil nad Florentány v bitvě u Montaperti.

dokonce svůj dům k těmto účelům. Markéta díky tomu měla svobodu v nakládání s dobrým domem a „nechtěla, aby se šetřilo něčím z movitého nebo nemovitého majetku, ale aby byla zajištěna velkomyslnější pomoc chudým“.¹⁵ To byl počátek, první jádro, špitálu *Santa Maria della Misericordia*, který dodnes v Cortoně existuje pod stejným jménem. Už rok před založením špitálu, v roce 1277 přijala do konfraternity zbožné dívky, nazývané „Chudičké“, které tam pak pečovaly o nemocné.¹⁶ *Legenda* uvádí, že „k tomu domu přilnulo Markétino srdce“. Z vděčnosti pomáhala z dobrého domu také nemocným bratřím františkánům, na druhé straně ale nechtěla, aby tato dobro sloužila jí, „i kdyby její potřeby byly jakkoli závažné“.

Toto byl další důvod, kromě extatických jevů a některých gest veřejného pokání, její pověsti, která se velmi brzy rozšířila po kraji. Mimořádná pokora, s níž se veřejně – za velkých výkřiků bolesti – odříkala své minulosti, udivovala přihlížející a přiváděla je k slzám. Avšak toto pokání, které chtělo usmiřovat hříchy vlastní i hříchy druhých (kterými trpěla, jako by byly její, od chvíle, kdy je zjistila - u světských lidí, u kněží a dokonce

biskupů), ji dělalo přesvědčivou, váženou. 2. února 1289 k ní přišel „velký a učený Florentin“ a obvinil se ze „zbabělosti“. Markéta to vysvětlovala jako trest od Pána kvůli jeho pýše. Často se v té souvislosti myslí na Danteho, jenž později představil Markétu v osobě Lucie, která ho povzbuzuje na cestě záhrobím.¹⁷ I když v tomto případě totožnost onoho učence není jistá, je to zajímavá zmínka, neboť svědčí o morální autoritě Markéty. Pán ji dal jako zrcadlo a světlo pro duše.¹⁸

Touha po usmíření vin. Markéta (vlevo na obraze slavného malíře Sana di Pietro) přidávala ke skutkům lásky víc a více neustálé pokání. Byla by si dokonce zdeformovala svou tvář, kdyby jí to zpovědník jasně nezakázal: „Někdy si trhala šaty na sobě a zároveň tvář, někdy se bila do tváří, někdy si šlehala záda provazy se suky (...). Boží služebnice užívala stále nové prostředky, kromě nejpřísnějších postů, přísného bičování, tělesných utrpení, jež s nejvyšší dychtivostí stále zesilovala (...), si představovala nějaký zcela nový a neobvyklý druh trestu, aby získala kýženou deformaci své spanilé tváře...“.¹⁹ U tohoto popisu se nám až tají dech.

¹⁵ *Legenda*, II,2.

¹⁶ Tak také se někdy Třetí františkánský řád vyvíjel směrem k regulovaným formám, tj. formám, které přijaly nějaká pravidla života. Bylo to na základě hlavně dvou směrů: poustevnického života a života napojeného právě na špitály a hospice. P. PÉANO, *Le religiose francescane. Origini, storia e valori costanti*. Pro-manuscripto 1979, str. 17.

¹⁷ DANTE ALIGHIERI, *Peklo*, II,70. Srov. G. SALVADORI, *Dante e S. Margherita*, v *Fiorita Francescana*, a cura di T. Nediani, I, Milano 1921, 204-212; E. MENESTÒ, *La mistica di Margherita da Cortona*, v *Temi e problemi nella mistica femminile trecentesca* (Convegni del Centro di Studi sulla spiritualità medievale XX, Università degli studi di Perugia, 14-17 ott. 1979), Todi 1983, 205n.

¹⁸ *Legenda*, VII,20.

¹⁹ Chtěla si totiž kusem železa uříznout nos a kousek rtů. Více o tom: A. POMPEI, *Concetto e pratica della penitenza in Margherita da Cortona e Angela da Foligno*, v *La "Supra montem" di Nicolò IV (1289): genesi e diffusione di una regola. Atti del 5° Convegno di Studi Francescani (Ascoli Piceno, 26-27 ott. 1987)*, a cura di R. Pazzelli e L. Temperini, Roma 1988, 392. Další zmínky srov. M. BARTOLI, *Chiara d'Assisi*, Roma 1989, 137; A. POMPEI, *Concetto e pratica...*, 391n.

Jindy se chtěla vydat do Montepulciana²⁰ s tváří ovázanou jako slepá, vlečena za ruku a tupena jednou ženou, ale i to jí bylo zakázáno.²¹ Podařilo se jí alespoň získat svolení k tomu, aby šla jednu neděli do Laviana, svého rodiště, aby tam během mše ve farním kostele veřejně prosila o odpuštění. Na tyto snahy měl jistě velký vliv její předešlý, mimořádně dramatický život a její velká potřeba usmíření svých vin.

Ale toto bolestivé přemýšlení o minulosti by bylo ochromující, kdyby ji Pán nepovzněl k důvěryplnému odevzdání se. Jednoho dne byla před Ukřižovaným v kontemplaci a on odpověděl na její touhu tím, že ji nazval „Dcera“, a pro ni to byl podnět k extatické radosti.²² Od té doby myšlenka na Kristovu lásku, touha po rozhovoru s ním, kontemplace jeho utrpení, k níž se každý den Markéta vracela, byla utrpením a současně radostí její duše. Jednoho rána ještě před svítáním se Markéta na Pánovo pozvání odebrala do kostela bratří, aby tam byla „duchem ukřižována“ před křížem. Tak se také stalo. Po mši, od deváté hodiny až do západu slunce, zůstala ponořená uprostřed dojatého zástupu a viditelně trpěla jednotlivé Kristovy tresty až k smrti. Jeden svědek uvedl: „*O třetí hodině, kdy Pán vydal ducha, sklonila svou hlavu na prsa, takže jsme mysleli, že je mrtvá, protože ztratila i jakoukoli citlivost a pohyb*“.²³ Jindy, na Velký pátek, ji viděli, jak vyšla ze své cely, běžela ulicemi města i do kostelů a křičela „*jako matka, která ztratila svého syna*“; byla pak zadržena bratry, když přišla do jejich kostela.

Pokud to bylo bláznovství, bylo to bláznovství lásky. Markéta zakoušela na živo to, co je vyjádřeno některými středověkými laudami, zvláště v laudě *Pláč Panny* od jejího současníka Jacoponeho da Todi. Svědčí o tom působivě díky své dramatičnosti celá 5. kapitola *Legendy*.

Třetí cela. Když se jevy mystického života staly tak častými, že je bylo těžké utajit je veřejnosti, tím spíše, že se odehrávaly jak v cele, tak v oratoři kostela, často v přítomnosti jiných lidí, Markéta cítila potřebu vystoupit výš, na skálu více vzdálenou od města, do maličké celičky, která přiléhala ke kostelíku S. Basilio.²⁴ Bratři nebyli nadšení tímto jejím úmyslem, který někteří považovali za znamení nestálosti, jiní si dělali nárok na to, aby její tělo, nyní strávené nemocemi a pokáním, bylo po její smrti uloženo na určitém místě. Nakonec měli pravdu, neboť z vůle lidu nakonec Markéta byla pohřbena v tomto skalním kostelíku. Pán sám tento Markétin úmysl schválil a pověřil ji, aby bratřím sdělila, že se nemají zneklidňovat: „*Ať zemřeš na jakémkoli místě, budeš muset být přenesena do jejich kostela*“.²⁵

Markéta tedy přebývala posledních devět let svého života v ústraní cely na skále, „*zcela reclusa*“, i když pokračovala v úloze usmiřovatelky stran především prostřednictvím bratra Giunty. Byla to pro ni doba kontemplativního ticha střídaného s bojem. Někdy se jí totiž ukazoval „starý nepřítel“ v groteskních a strach nahánějících podobách, vytýkal jí její tvrdé pokání, její „iluzorní“ zjevení, nebo jí vnukal zoufalství. Toto střídání rajských radostí s d'ábelským strachem, častější v životě svatých, lze těžko hodnotit obyčejnými kritérii. Bylo

²⁰ Místo spojené s jejím vztahem k zabitému druhovi.

²¹ *Legenda*, II,14-15.

²² *Legenda*, IV,8.

²³ *Legenda*, V,3-4.

²⁴ Kostelík byl poničen v roce 1258, ale Markéta se zasadila o jeho opravu v roce 1290, když poprosila biskupa Ildebrandina z Arezza.

²⁵ *Legenda*, II,9.

to také znamení, neboť po hodinách pokušení úzkosti se stávala stále více zapálená láskou. Říkala: „*Pane, ty víš, že kde jsi ty, tam je pravá a dokonalá radost! Nežádám tě o nic jiného, než abych tě vždy milovala a sloužila tvé velebnosti!*“²⁶ V posledním období se navíc musela zřít duchovní pomoci bratra Giunty, který sedm let nemohl být poblíž, protože byl přemístěn do Sieny. Jiným bratřím dělalo potíže ji navštěvovat, takže se musela svěřit knězi jménem Ser Badia Venturi, který byl v roce 1290 jmenován rektorem opraveného kostela S. Basilio a díky kontaktu s Markétou změnil svůj dřívější nezřízený život, takže ho Ježíš v jednom rozhovoru nazval „*syn tvůj a můj*“. Stal se jejím zpovědníkem, jemu také vděčíme za svědectví z posledního období, která předal Giuntovi.

Smrt a oslavení. Markéta víckrát prosila Pána o to, kdy už ji vezme k sobě, ale Pán jí to odmítal sdělit, neboť chtěl, aby se musela vyrovnávat s určitou „nejistotou“ posledních zkoušek. Až nedlouho před smrtí se dověděla rok, měsíc, den a hodinu a naplnilo ji to velkou radostí. Zemřela 22. února 1297 a přítomní, mezi nimiž byl také Giunta (opět se vrátil do konventu v Cortoně), si mohli všimnout tajemné sladkosti a jemné vůně, které pochopili jako nebeské znamení mnoha přijatých darů milosti a svatosti. Od té doby se její hrob ve stěně kostela S. Basilio stal místem, kde jí mnoho lidí všeho druhu a postavení prokazovalo lásku a úctu.

Dnes stojí na tomto místě novější kostel, díky němuž byly některé památky jejího života (cela, kostel S. Basilio, staré fresky aj.) ztraceny. Roku 1855 zachvátila totiž Toskánsko epidemie cholery. Obyvatelstvo Cortony se obracelo k Markétě s prosbami s tím, že když město vysvobodí od této nemoci, rozšíří její kostel. Město bylo skutečně uchráněno a měšťané se jali splnit slib. Současný kostel byl vysvěcen 15. září 1878.

Markétin kult měl obrovský úspěch v tomto kraji ve 14. století, což je také spojeno s faktem, že Cortona se v té době stala nezávislým městem. Vláda města Arezzo skončila, když arezzký biskup a pán, gibelín Guido Tarlati, udělal v roce 1320 politickou chybu, tj. podpořil císaře Ludvíka Bavorského. Papež Jan XXII. ho chtěl potrestat, a proto založil novou diecézi v Cortoně. Od roku 1323 se tedy Cortona stává biskupstvím nezávislým na Arezzu, a také v politické a správní rovině se stává autonomním městem. Je to na Itálii vývoj nezvykle pozdní, avšak je to důležitá věc, neboť toto nově nezávislé město, které se stává sídlem malé diecéze, v tom okamžiku potřebovalo místního svatého patrona, a tím se stala právě Markéta. Už tedy v městských statutech z roku 1325 najdeme velmi důležité pokyny týkající se kultu

²⁶ *Legenda*, XI,10-11.

této ženy i svátek, který mělo město každý rok slavit procesími a všemi náležitostmi k její cti. Jde tedy o velmi silný kult, který je ovšem spojen s těmito neobvyklými okolnostmi.

Tento kult zůstal však až do konce středověku pouze na regionální úrovni a rozvinul se až po roce 1600. V roce 1634 se uskutečnilo místní zkoumání s cílem blahorečení, z kterého se nám dochovaly písemné referáty. V nich se nacházejí také slavné kresby fresek ze 14. století z kostela, kde pokrývaly stěny podobně jako např. v kostele S. Francesco v Assisi. Jde o celý cyklus zázraků a života Markéty, který už tehdy byl poničen. Naštěstí byl takto přemalován a poslán do Říma v rámci procesu Markétina blahorečení a poté v reálu zmizel úplně, protože stěny byly vybíleny. Dne 16. května 1728 ji papež Benedikt XIII. svatořečil.

Základní pramen o životě Markéty

Tyto základní zprávy o jejím životě víme z prvních kapitol latinského spisu *Legenda de vita et miraculis beatae Margaritae de Cortona* (zkráceně někdy *Vita - Život*), který je nejdůležitějším pramenem k poznání jejího života, z něhož je možné rekonstruovat, i když přes filtr cílené hagiografie, její duchovní profil. Napsal ho jeden z jejích zpovědníků, Giunta Bevegnati, krátce po její smrti.²⁷ Dílo má oficiální charakter (končí potvrzením o autenticitě datovaným 15. 2. 1308, které dává na srozuměnou, že bylo prověřováno druhým zpovědníkem, inkvizitorem Giovannim Castiglione). Pozdější životopisy – a je jich mnoho – vycházejí, a někdy ne příliš věrně, z tohoto textu. *Legenda* je z velké části více či méně bezprostředním přepisem každodenních rozhovorů Markéty s Kristem. Je uspořádána podle tématického rozdělení, v němž je vidět sepisování den po dni (forma deníku, s tím také souvisí časté opakování). Tvoří ji *Prolog* a 11 kapitol, ale poslední je výsledkem pozdějšího rozdělení kapitoly X. K nim je přidána kapitola XII o zázracích.

Můžeme říci, že *Vita*, kterou sepsal bratr Giunta, je příběhem duše nepokojné, obávající se o svou spásu, duše, která má stále potřebu, aby ji Ježíš ujišťoval. Je složena z řady dialogů, které svěřice vyprávěla svému zpovědníkovi-pisateli. Tato *Vita* nám umožňuje vystopovat vývoj vztahu lásky, vášnivě a zneklidněné. Zneklidněné čím? Výčitkami a úzkostí. Markéta hledá *mentalis securitas*, pokoj mysli, avšak nachází jej obtížně a to ji někdy vede k výrokům velmi vášnivým. Když např. Pánu jednou říká: „*Non quaero, non volo aliud nisi vos Domine mi Iesu*“ (Nehledám, nechci nic než vás, Pane můj Ježíši).

První část *Vita* je věnovaná rychlému přehledu jejího života jako hříšnice. Je to Kristus, kdo vypráví, což je literární postup: „*Vzpomeň si, jak jsem tě zachránil, když jsi opustila otcovský dům v noci, abys šla a našla svého milence*“; pak následuje Ježíšova řeč vyprávějící život před konverzí s řadou otázek, skutečných či fiktivních, jež začínají latinským slovem „*nonne*“

²⁷ Uchovává se v autografním rukopisu o 108 listech v Archivu konventu sv. Markéty v Cortoně.

(zdali; není pravda, že...?). To nám dává souhrn událostí, ale je to souhrn hagiografický, literární, ne chronologický s přesnými daty. Na konci této kapitoly je celé znění části „Vzpomeň si!“

Druhá část, mnohem delší než první, je věnována jejímu kajícímu životu a vypráví, jak se Markétě podaří získat Kristovu přízeň. Jedná se o navrácení duchovního panenství, což je výraz, který se nám může zdát zvláštní, ale hlavní myšlenkou je, že Markéta, která ztratila své tělesné panenství životem, jaký vedla v mládí, znovu získává – jak píše její životopisec – duchovní panenství, když se modlí, pláče a postí. V tomto kajícím portrétu je vidět celá důležitost slz. Markéta je ženou, která pláče velmi. Ve středověké historiografii jsou v podstatě slzy považovány za Boží dar: ten, kdo nikdy nepláče, je považován za člověka tvrdého, ne otevřeného milosti. Pláč nad hříchy, nad hříšníky, nad sebou samými je milost, ne neštěstí.

Potom se mluví o jejich skutcích pro chudé. Markéta řídila *Domus Misericordiae*, pečovala o chudé, nemocné a je zmíněna také její touha žebrot. Žebrání je ve 13. století diskutovaným problémem. Už František měl velké obtíže se souhlasem, aby jeho řád, jeho bratři mohli žít z almužen. Problém se však stal ještě obtížnějším pro ženy. Mnoho žen, jež následovaly Františkův příklad, chtělo žebrot z lásky k chudobě, a církev to odmítala. Markéta tedy zkusila žebrot, ale Kristus jí to zakázal prostřednictvím jejího zpovědníka.

Pozorná četba *Legendy* ukáže některé otázky, které jsou v současném stavu bádání zatím nerozřešeny. Někteří jsou toho názoru, že dokument by měl být spíše čten „mezi řádky“.²⁸ Pro podrobnější studium pozdější tradice může posloužit „*Processo Remissoriale*“, které připravila Kongregace pro ritus v Cortoně v letech 1629-1640 za papeže Urbana VIII.²⁹ Z akt tohoto procesu vychází pak akta z Říma.³⁰ Po nich následuje prohlášení o heroických ctnostech papeže Klementa IX. v roce 1668 a nakonec kanonizační bula „*Sanctitate et doctrina admirandus*“ Benedikta XIII. ze 16. 5. 1728.

Prvním klíčem k četbě je analogie s Marií Magdalenou, se kterou se Markéta velmi ztotožňuje. Příklad Magdaleny je měřítkem její hříšné minulosti, jejího obrácení a její touhy být znovu brána jako Boží „dcera“ (II, 6), jako i její tvrdé askese a častých zmínek o samotě, tichu, opuštění světa. Na druhé straně tuto samotu prožívá ve městě, jak jí Kristus připomněl, a dostává titul „*mater peccatorum*“ (matka hříšníků: VII, 20); pojímá do svého srdce všechny chudé světa (X, 16). Když se dokonce ocitne v krizi městský úřad, narušovaný vnitřními boji a hrozným násilím, Markéta často prorockými slovy zasahuje, aby přinesla mír. Tato dvojí

²⁸ FRA GIUNTA BEVEGNATI, *Legenda della vita e dei miracoli di Santa Margherita da Corona*, Vicenza 1978, str. XXXVI.

²⁹ I Fioretti di S. Margherita, v *MF* 46 (1946), 234-293.

³⁰ *Congregationis SS. Rituum... beatificationis et canonizationis Margaritae de Cortona tertii Ordinis S. Francisci memoriale super virtutibus et miraculis*, Romae 1663.

dimenze, mystická a zároveň charitativní, skrytá před světem a zapojená v něm, je pro ni charakteristická.

Pro poznatky o Markétině životě je v legendě důležitá (a krásná) část úvodní kapitoly, kdy ji Ježíš vybízí, aby se rozpomněla na svou minulost; jinak totiž legenda o jejím životě před obrácením chronologicky nemluví:

„Jindy, opět když se modlila, slyšela Pána, jak jí vypravuje a připomíná milou vzpomínku na etapy jejího povolání, včetně samozřejmě stavu jejího života předtím, a to v následném pořádku:

- 1. Vzpomeň si, řekl jí, chudičká, na těch mnoho milostí, které jsem udělal tvé duši, a světél, která jsem ti dal, aby ses ke mně vrátila.*
- 2. Vzpomeň si, že ses po smrti nepřitele tvé duše vrátila do Laviana ke svému otci, plná bolesti a v slzách, zpustlého vzhledu, oděná v černém a velmi zahanbená.*
- 3. Vzpomeň si, že tě tvůj otec kvůli nabádání tvé macechy vyhnal z domu bez jakéhokoliv otcovského slitování. A ty jsi tehdy, nevěda co dělat, bez rady a pomoci, seděla pod fíkovníkem, který je dosud v zahradě, a s vyznáním bídného stavu těla i duše jsi mě opět poprosila jako svého mistra, otce, ženicha a pána. Když tě totiž starý had viděl vyhnanou od tvého otce s tvou hanbou a tvým nebezpečím, vzal si jako záminku krásu tvého mladého těla a namlouváním se ti snažil vnutit myšlenku, že bys mohla hřešit bez viny, protože jsi byla odmítnuta; a že kamkoliv bys chtěla jít a kdekoli být, mohla bys díky kráse svého těla najít lásku u lidí významných a tělesných. Ale já, který jsem stvořil tvou vnitřní krásu a nyní jsem zamýšlel ji obnovit a miloval jsem ji, osvětil jsem tě a vnukl ti, aby ses vydala do Cortony a tam se uchýlila pod poslušnost Menších bratří. Ty ses tehdy sebrala na duchu a bez váhání jsi obrátila své kroky ke Cortoně a představila ses jim, jak jsem ti nařídil, a podřídila ses jejich poslušnosti.*
- 4. Vzpomeň si, že prvním lékem pro tvé srdce a počátkem tvého uzdravení byla synovská a uctivá bázeň, kterou jsem ti vložil do ducha, vůči Menším bratřím, jejichž péči jsem tě svěřil. S touto dokonalou bázni jsem ovládl tvého neviditelného nepřitele hojností milosti a přemohl jsem opovázlivost, skrze kterou chtěl těžit z tvého neštěstí. Není snad pravda, že tehdy jsi okamžitě měla strach ze všeho? A když se objevil jeden z oněch bratří v kostele nebo po domech nebo na ulici, tvoje tvář se pokryla červení, že ses neodvážila ani sednout ani mluvit se světskými lidmi v jejich přítomnosti?*

5. *Vzpomeň si, že tehdy jsem připravil tvou duši na naprosté pohrdání každou světskou ozdobou a vyučil jsem tvé srdce, aby tě postupně odlučovalo od společnosti tvých světských paní.*
6. *Vzpomeň si, že jsem tě stále víc posiloval svou milostí, takže jsi mohla podrobit své tělo, dříve zvyklé na rozkoš, aby se nejen zdržovalo jídel vybraných, ale i těch obyčejných.*
7. *Vzpomeň si také, že posílena mou milostí ses umrtvovala stálými posty, pohrdla jsi jemným šatem a dokonce sis našla příjemné spaní na nejtvrdějším lůžku, na rohoži nebo na holé zemi a za polštář jsi měla kmen nebo kámen.*
8. *Vzpomeň si na dar, který jsem ti dal, dar bázně, bolesti a stálého pláče, až ses v záplavě slz obrátila na bratry, kterým jsem tě svěřil, s otázkou, jestli já, tvůj otec a pán tě také povolám k milosrdenství a pak do vlasti po vyhnanství tvých hříchů. Stejně ses se slzami bolesti a hořkými vzdechy ptala i světských lidí, takže jsi je pohnula až k mocnému pláči. Ale nesmíš nikdy zapomenout, že jsem slitovně a podivuhodně přeměnil tvůj hořký pláč v slzy sladkosti, když jsi zbožně plakala nad mým panenským narozením nebo nad velikostí Panny Matky a u příležitosti svátků jiných svatých. To byl počátek tvého obrácení po smrti tvého svůdce, který po devět let proti tvé vůli ohrožoval tvou čistotu a tvou čest.*
9. *Vzpomeň si, chudičká, že když ses sama v noci plavila přes vodu (když jsi právě šla obnovit trýzně mého utrpení), starý nepřítel by tě utopil, ale já jsem se rozpomněl na to, že jsem ti milosrdným otcem, shovívavě jsem tě ochránil a vysvobodil z nebezpečí.*
10. *Vzpomeň si také, že když se ti ještě líbil svět a žila jsi v temnotách neřestí, já, tvůj mistr a učitel pravdy, jsem ti dal veliký mateřský soucit k chudým a souženým a vzbudil jsem v tobě takovou chuť po osamělých a vzdálených místech, že jsi ve své horlivosti šla a říkala: „Ó, jak by bylo sladké modlit se zde a jak slavnostně a zbožně by se zde mohly zpívat Boží chvály a konat uzdravující pokání, v klidu a bezpečí!“*
11. *Vzpomeň si, že když jsi ještě byla v temnotách a zdržovala se sama doma nebo ve své komůrce, jakoby zasažena paprskem mého světla plakala jsi nad svým pádem. A zatímco jsi byla ctěna šlechtici a obyvateli města či venkova, měla jsi jim to za zlé, protože kdyby věděli o tvém zavrženíhodném chování, museli by tě přestat zdravít a ani by s tebou nepromluvili.*
12. *Vzpomeň si ještě, že když jsem tě vytrhl z tvého předešlého stavu, vložil jsem tě od počátku se zvláštní péčí pod ochranu vznešených paní, tj. Marinarii a Ranieře.*
13. *Vzpomeň si, že ses znepokojovala, aby sis uchovala krásu své tváře, i přes velkou urážku mě. Dokonce jsi ji měnila a nadstavovala líčidlem. Potom jsi z ní však začala mít hrůzu, začala jsi ji nenávidět a toužila jsi ji poškodit posty, údery kamenem nebo tím, že jsi ji zašpinila sazemi z hrnců nebo ses často do krve bičovala.*
14. *Vzpomeň si, že oheň mé lásky tě zcela proměnil ve mě, že jsi oslovila otce kvardiána z Cortony a se slzami ho prosila o hábit kajících bratří a sester, aby v ustavičné modlitbě byla blízko mě a vzdálila se ze světa.³¹*

³¹ Cit. *Legenda I,2.*

Markéta, františkánská Magdalena

Markéta bývá nazývána novou Magdalenou. Ne nadarmo je nebeskou ochránkyní kajících se prostitutek a říká se, že jde do očištěnce navštívit každého, kdo ji před svou smrtí vzývá.

„Když nastal večer, já bratr Giunta jsem řekl Markétě, aby se vrátila do své cely. Byla jako nová Magdaléna, která poté, co viděla v mysli Krista na kříži, myslela, že jí byl unesen, a téměř opilá bolestí, v neustálém pláči a silným hlasem ptala se každého, koho potkala...“³²

Markétin život v pokání byl součástí jejího rozhodnutí pro Krista, onoho: *„Chci jen vás!“* Všechno bylo ničím kromě Něho. Možná to mělo být jejím hlavním posláním. *„Udělal jsem z tebe podivuhodné světlo, které osvíti ty, kdo jsou zahalení temnotou zla. Udělal jsem z tebe plamen, který zahřeje ty, kdo jsou studení... vyvolil jsem tě za vzor hříšníků, aby v tobě viděli tak, aby nemohli pochybovat, že pokud se chtějí připravit na přijetí mé milosti, jsem připraven jim prokázat milosrdenství, jak jsem to udělal pro tebe.“*

Markétin vzor je užitečný hlavně pro františkánské terciáře. Když byla Markéta vyhnána z otcovského domu a seděla pod fikovníkem, prosila v slzách, aby mohla poznat Pánovu vůli. A Pán jí vnuká, aby se odebrala do Cortony k *„Menším bratřím“*. A tak se Menší bratři mají stát odpovědnými ve vedení Markétiny kající cesty. Markéta jde prosit kvardiána domupoustevny Celle za městem, aby ji přijal do Třetího řádu. Ale tento bratr ji posílá pryč, protože je *„příliš krásná a příliš mladá“*.³³ Zkouší to tedy s pláčem znovu ve městě, kde je další konvent, jehož kvardiánem byl br. Ubaldo. Po třech letech čekání a pokání konečně může složit slib na Řeholi Třetího řádu. Klečící u nohou br. Ubalda se *„spontánně“* dává s tělem i duší Třetímu řádu sv. Františka. Je jí třicet let, píše se rok 1277, br. Giunta toto dáni se zaznamenává jako právní akt *„per pubblica instrumenta“*.³⁴

Od té doby vidívali cortonští měšťané chodit městem mladou ženu oděnou do červeno-hnědého šatu s černými pruhy, s hlavou zahalenou závojem, opásanou provazem. Její zpovědník br. Giunta později napsal, že od toho dne v ní Duch Svatý učinil nové vylití milosti a *proměnil ji v jinou ženu*. Ženu, která toužila po pokání, po ničení své krásy, jež jí dělalo větší radost, než kdyby byla povýšena k císařské hodnosti. Ale tato náruživá horlivost se musela neustále podřizovat vážné a moudré autoritě br. Giunty, věrného syna sv. Františka. Bez jeho otcovského vedení by zřejmě Markéta nemohla dosáhnout pokroku na duchovní cestě a vyhnout se nebezpečím, která číhají na konvertity.³⁵

Vzorem života pokání byl pro Markétu František sám: *„Milovala všechno, co bylo sv. Františka, takže něžně milovala i jeho Třetí řád, k němuž patřila, a uváděla do něho i nové zájemkyně, jako Manentessu z Laviana a Markétu ze Sieny. Ale hledala spíše kvalitu než*

³² Cit. *Legenda* V,5-6.

³³ Srov. *Legenda* I,3.

³⁴ Srov. VINCENZO CHERUBINO BIGI, *La via francescana della penitenza in S. Margherita da Cortona*, in *Il carisma materno di Francesco d'Assisi III*, Ed. Porziuncola, Santa Maria degli Angeli - Assisi 1998, 22-23.

³⁵ Srov. VINCENZO CHERUBINO BIGI, *La via francescana della penitenza ...*, 23.

počet vyvolených, podle příkazu Krista, který jí nařizoval: »*Řekni Menším bratřím, že mají odmítnout hábit Třetího řádu komukoli, kdo nechce žít pod jejich vedením a podle jejich vyučování. Proto mají před udělením hábitu komukoliv prozkoumat velmi pečlivě jeho podmínky, jeho stav, jeho věk a chování, které má pro tento druh života.*«³⁶

Možná dnes není tak jasný význam, jak chápala Markéta sliby v Řeholi Třetího řádu, protože ten je dnes většinou považován za společenství spíše soukromého, osobního charakteru. Ale tehdy to byla velká armáda ve světě, kde působila, uskutečňovala opravdové křesťanské bratrství mezi jednotlivci nejrůznějších společenských a kulturních vrstev. Svými sliby ve Třetím řádu Markéta vystupuje ze stínu anonymní kajícnice a stává se symbolem františkánského pokání, františkánskou Magdalenou.

Duchovní obsah obecněji

Markéta není žena velké kultury, ani nevykazuje během svého života tu intelektuální intenzitu, jakou měla sv. Kateřina nebo Klára. Její psychologický život je ukryt v touze po lásce, lásce absolutní a totální, v touze, která ji vede k hledání dokonalého objektu lásky, ještě dál než ta největší zklamání. Její život byl právě takový.

Z hlediska dějin křesťanské spirituality a teologie nepředstavuje Markéta jistě nějakou hlavní etapu, ale trvání na určitých tématech jí dává rysy zajímavé a originální. Uvedme některá témata podle E. Menesta.³⁷

Nejsvětější Trojice je prvním, přímým a vědomým objektem její modlitby. Např. bratru Giuntovi, když se jí zeptal, jaký je její způsob modlitby, odpověděla: „*Bratře, poté co oslovím Nejsvětější Trojici, jediného, věčného a živého a nesmírného Boha, svěřím se našemu Pánu Ježíši Kristu, Božímu Synu, vtělenému pro nás, našemu Spasiteli a blahoslavené Matce Boží, Panně Marii, naší orodovnici*“.³⁸

Kristologická témata jsou u Markéty jistě komplexnější a jasněji vyjádřená. Především je to téma **snoubenectví**: Markéta je nevěsta Kristova. Snoubenecké spojení znamená totální ochotu a vydání se. Je známé, že snoubenecká řeč má původ už v samotném Písmu svatém (např. Micheáš). Píseň Písní pak představuje téměř nezbytný krok pro mystické vyjadřování, jak také dosvědčují komentáře tohoto spisu ve vrcholném středověku, zvl. třeba komentář sv. Bernarda. Bez erotického vyjadřování by totiž křesťanská zkušenost neměla jiný vyjadřovací prostředek než racionální řeč, která pak ale může omezovat zkušenost s Bohem na pouhé rozumové cvičení. Proto mystika nezbytně čerpá své obrazy právě ze smyslové lásky.

Kristova slova určená Markétě se často soustřeďují kolem tématu jeho **milosrdenství** k člověku. Není to Kristus soudce, ale spíš Kristus král, který sedí na trůnu, avšak z tohoto trůnu vyslovuje pouze slova odpuštění a spásy. Jestliže pak oblíbenými tématy Markéty jsou vtělení a vykoupění, jsou uváděna téměř výlučně ve spojení s milosrdnou účinnou láskou. Vtělení se tak projevuje jako milosrdenství v utrpení. Utrpení a smrt jsou prostředkem, kterým se Boží milosrdenství uskutečňuje. Proto utrpení a smrt jsou častými tématy svěťice: „*Každý*

³⁶ Cit. L. LECLÉVE, *Santa Margherita da Cortona*, Cortona 1937, 137; srov. VINCENZO CHERUBINO BIGI, *La via francescana della penitenza...*, 23.

³⁷ E. MENESTÒ, *La mistica di Margherita da Cortona...*, 194-204.

³⁸ *Legenda*, VI,6.

*den a pravidelně procházela ve své mysli Pánovo utrpení, zvláštním způsobem ho obnovovala ve svém srdci v pátek, který, jak říkala, je dnem, kdy by se křesťané neměli oddávat radosti“.*³⁹

Je třeba dodat, že témata snoubenectví a milosrdenství se vzájemně prolínají a že je to Markéta sama, kdo se proměňuje v druhého Krista. Tzn., že ona sama přijímá na sebe Kristovo utrpení a smrt pro milosrdenství a vykoupení všech ostatních bratří a sester. Může se proto říct, že vlastní Markétino mystické téma je **kněžské milosrdenství**, což ovšem, jak se zdá, vyjadřuje ženská mystika celého středověku, takže nějak přesahuje hranice církevních struktur nebo třeba chápání prostřednictví mezi Bohem a člověkem, jak je představuje mnišství a františkánství.

E. Menestò si všímá, že u Markéty jasně vidíme důraz na vykonávání obecného kněžství křesťana jako takového, když zvláště mystika má schopnost vtělit do sebe jediné a pravé prostřednictví, jak je uskutečnil svým utrpením a smrtí Kristus. A jako Kateřina vyměňuje své srdce se srdcem Kristovým, tak Markéta chce svým bytím vstoupit do srdce Kristova. V Ukřižovaném, kde je přijata celá bolest země, vidí uskutečněnou každou touhu po vykoupení.

Proto z jejího chápání Slova-kněze pochází její síla a vědomí, že je jakýmsi „knězem“ či prostředníkem pro své město. V *Legendě* čteme, že Markéta se často modlila k Pánu za obyvatele Cortony, „aby je osvobodila od všech vnitřních i vnějších nebezpečí“.⁴⁰ Když se jí zpovědník ptá, jaký je pořádek jejích modliteb, odpovídá: „Modlím se především za Cortonu, město, ve kterém mi všemohoucí Bůh chtěl dát tolik darů“.⁴¹ Město je jí svěřeno, jako by mělo být zachráněno skrze ni. Jen ona může přinést mír do veřejného života. Kristus ji dokonce nazývá „kazatelkou lásky“⁴² a Markéta se skutečně stále angažuje v uzavírání míru mezi obyvateli města, rozdělenými na gibelíny a guelfy. A když jí není možné konat toto smířící poslání, Kristus se obrací – ale vždy jejím prostřednictvím – na bratra Giuntu, aby se přičinil a přinesl pokoj do sporu.⁴³ Markéta je tedy „knězem města“.⁴⁴ Není jako svatá Brigita nebo Kateřina Sienská prorokyní nebo učitelkou univerzální církve. Je spíše apoštolkou občanů, města, které politická nesnášenlivost přivádí k úpadku.

Markéta tak vstupuje i na pole politiky. Ve světle evangelia je politika uměním vládnout při hledání společného dobra, autorita je službou a společné dobro upřednostňuje nejslabší kategorie obyvatelstva. Ve světle evangelia má politika budovat a chránit mír. V neklidné atmosféře Markéta vyzývá Giuntu, aby zmobilizoval ostatní spolubratry, kteří mají podniknout velkou misií míru. Ve všech kostelích, na ulicích a náměstích se kázalo na pokračování a vybízelo všechny ke smíření. Obyvatelé města nakonec tyto horlivé výzvy přijali a sešli se na náměstí del Comune k ukončení sporů.

³⁹ *Legenda*, V,10.

⁴⁰ *Legenda*, IV,11.

⁴¹ *Legenda*, VI,15.

⁴² *Legenda*, VIII,13.

⁴³ *Legenda*, VIII,13; IX,12; další působení Markéty viz E. Menestò, *La mistica...*, 203.

⁴⁴ E. MENESTÒ, *La mistica...*, 203.

Markéta a František

Kristus jí v kapitole XI říká: „Právě toto tak velké ponížení z pokory tě učiní velkou mezi svatými, kteří jsou v nebi. Bud' bílá pro nevinnost, červená pro lásku, neboť ty jsi třetí hvězda darovaná řádu mého milovaného Františka. On je totiž první v řádu menších bratří; svatá Klára je druhá, v řádu mnišek, a ty třetí, v řádu kajících.“⁴⁵ Zatímco Klára jaksí zůstává spíše postavou kláštera, Markéta je sveticí, která přebývá ve městě a ve světě. Rozhodla se pro novou formu, která nesla Františkovo jméno, pro Třetí řád. Ovšem i ona v sobě odráží mnohé typické Františkovy rysy: jeho kristocentrismus, přísná chudoba, hluboká a prostá pokora, serafická činná láska, láska, jež překonává každý intelekt a vědění, nebo také to, že snaha o mystické sjednocení je spojena s vědomím věcí hluboce lidských.

Její duchovní růst jde tedy stejnou cestou jako u Františka a Kláry, tzn. evangeliem k následování Ježíše Krista chudého a ukřižovaného. Spojuje se s Ježíšem podobnou vášnivou láskou: »Když se jednou modlila před obrazem Krista ukřižovaného v kostele bratří svatého Františka, slyšela, jak říká: „Co chceš, chudičká?“ A vyučena božským Duchem okamžitě odpověděla: „O jiné se nestarám ani nechci, než tebe, můj Pane Ježíši Kriste.“«

Kříž, Boží nic, jeho absence ji přivádí k zoufání, křičí jako blázen, věří, že Ježíš byl zabit, protože ho nenachází v sobě ani mimo sebe, omdlévá na veřejnosti, vypadá jako mrtvá. A na kříži nakonec plně nachází Milovaného.

Důvěrný a nepřetržitý dialog uvádí Markétu stále hlouběji a intenzivněji do intimity: Pán se obrací k „chudičké“ a nazývá ji „dcera“, pak „sestra“ a „nevěsta“. Je to intimita poznamenaná křížem a obavou ze ztráty Milovaného. „Pane, i kdybych měla trpět jakýmkoli způsobem pro tvé jméno, stále tě budu chválit a budu neoddělitelně blízko tebe. Nemohu žít bez tebe, který dáváš život všemu: nevzdaluj se proto ode mne!“

»Když nastal večer, já bratr Giunta jsem řekl Markétě, aby se vrátila do své cely. Byla jako nová Magdaléna, která poté, co viděla v mysli Krista na kříži, myslela, že jí byl unesen, a téměř opilá bolestí, v neustálém pláči a silným hlasem ptala se každého, koho potkala na svého ukřižovaného Pána, a to s takovou úctou, že všichni kolem stojící nebo ti, které potkala náhodou, byli dojati k pláči. S vroucí touhou a plná lásky ke Kristu volala: „Viděli jste mého Pána? Kde ho budu moci, já nešťastná, najít. Ó, kéž bych tě mohla uvidět, můj Pane, jak by byla nekonečná má radost! Hledám, vzdychám, křičím, bdím, rmoutím se, a mé srdce selhává, protože tě nenacházím, a tys mi byl vzat krutou smrtí! Andělé, lidé, všichni tvorové, řekněte mi, kde je můj ukřižovaný Pán, kterého hledám a nemohu nalézt. Ach, co jsi to udělal, můj Pane, proč bylo s tvou dobrotou nakládáno tak ničemně a krutě? Proč jsi mě opustil, má lásko, a kde ses schoval? Chci tě vidět a slyšet, ale nevidím tě, ani neslyším! Ó já nešťastná, proč jsem živá?“ Celá zaujatá tímto úzkostným dychtěním zanedbala jídlo i spánek až do rána následující neděle.«⁴⁶

⁴⁵ Legenda XI,9.

⁴⁶ Legenda V,5-6.

Vidí, jak se rána v Kristově boku otevřela a objevilo se jeho srdce.⁴⁷ Láska se jí nabízí, dochází k objetí. Fyzičnost smrti a lásky se rovná mystické intenzitě. »...*Ale ten, který je stravující oheň a od něhož pochází veškeré svaté nadšení, promluvil k ní takto: „Ty jsi má sestra, má dcera, světlo uprostřed temnot, které promění noc v den. Ty jsi jako pochodeň daná do rukou hříšníků, protože ke mně uvedeš nejen panny, ale i vdané ženy a vdovy. (...) A pozoruj na tobě, že mě miluješ pro svou útěchu. Zatímco duše pořádná, která by mě dokonale milovala, nehledala by nějakou útěchu v tomto světě, neboť jí je uschována v nebeské blaženosti; avšak ty jsi jako dítě, které touží stále být přitisknuto k prsům své matky a hned pofňukává, vzdychá a vríská, sotva jen je od nich odděleno, třebas pouze na krátko. (...) Proto ti nařizují, abys často přicházela k ráně v mém boku a mohla zde sát a okoušet to, co z něj vyšlo ke spáse lidského pokolení“.*«⁴⁸ Markéta je v ustavičné úzkosti, pohybuje se mezi úleky a touhami. Avšak snoubenecké spojení jí dává poznat jinou velikost: není už třeba hledat božské, je třeba zakoušet lidské. Je to totéž lidské, které prožíval Kristus, a Markéta znovu prožívá celou jeho cestu. Nemá tak smysl dilema, které jí předložil bratr Ranaldo, mezi kontemplací a apoštolátem, a ona nechce rozřešit tuto otázku.⁴⁹

Láska k Ježíšovi, který trpěl ve svém lidském těle, vede Markétu na stezky spolu-utrpení. Vědomí spáchaných hříchů, ran zasazených Pánu, když odmítala jeho dar lásky, se pročišťuje ve vyhledávání tělesného utrpení až téměř do krajnosti, takže v tom překonává své současnice. Pompei si všímá, že na rozdíl od svaté Kláry, která je ve skutečnosti daleko vyváženější v kajících praktikách, v pozadí tvrdých kajících skutků Markéty je pohrdání vším, co je materiální. Markéta se modlila: „*Pane Ježíši, po kterém jediném s prostou a čistou myslí toužím, jehož jediného miluji, a proto neprominu svému tělu a budu pohrdat všemi pozemskými věcmi...*“.⁵⁰ Stejně tak je Kláře cizí odmítání fyzické krásy, které naopak u Markéty vedlo téměř už k řečenému sebezrazení.

Ovšem stejně jako pro Františka, také pro Markétu jsou život, věci tohoto světa hodné lásky i s intenzívním přilnutím právě proto, že jsou stvořeny Bohem a jsou stále živým a hmatatelným svědectvím jeho prozřetelnosti. Všechno ve světě je zázrakem, všechno je schodištěm k Bohu. A naopak, nic z toho, co jsme dostali, není nenapravitelně zlého, žádná vášeň nebo neřest, ať sebeničemnější, nemůže ospravedlnit nenávisť k nám samým a k našemu bližnímu. Typicky středověká kontrapozice mezi Bohem a světem směřuje k rozřešení. A právě v této zkušenosti následuje Markéta Františka a jeví se být dokonce podle někoho věrnější vykladatelkou jeho poselství než Klára.⁵¹

Nelze si nevšimnout rysu Markétina spolu-utrpení s druhými, především s chudými, nemocnými, hříšníky je vyjádřeno gesty milosrdenství a lásky. Nevyhýbá se ztratit i nezbytné věci, aby pomohla potřebným. „*Nechci už držet pro sebe nic nutného k jídlu a k ošacení. Chci zemřít hladem, abych nasýtila chudé; chci se svléci, abych ošatila je; chci dát novou tuniku jim a spokojím se s jejich hadry a zůstanu chudá beze všeho, aby oni měli nadbytek*“.⁵² Protože její touhou je „*běžet ke Kristu, svobodná od čehokoli*“, prosí, aby všechno, co je k její

⁴⁷ *Legenda* VI,17.

⁴⁸ *Legenda* XI, 7-8.

⁴⁹ *Legenda* VIII,20.22; X,7-8.16.

⁵⁰ Srov. A. POMPEI, *Concetto e pratica...*, 421.

⁵¹ E. MENESTÒ, *La mistica...*, 205.

nezbytné potřebě, bylo rozdáno „*bez odkladu chudým mého Pána Ježíše Krista, které nosím ve svém ledví*“.

Cesta ponížení ji vede k pokoře; vůle k pokání ji utváří bezelstnou a plnou něžnosti; zamilovaný pohled upřený na Ukřižovaného jí dává zapomenout na sebe samu, až se stává Boží chválou celým svým bytím, jak jí zjevuje Bůh sám: „*Dcero, tvé jezení a pití, spaní i bdění, mlčení i mluvení, celý tvůj život je nyní modlitbou, protože ty máš neustálou touhu sloužit mi a obavu urazit mě*“.

Když se pozemská cesta připravuje na to, aby pokročila do nebeské blaženosti, Markéta už neukazuje Boží lásku skutky milosrdenství: ona sama je „*skutkem milosrdenství*“ Božího, „*zrcadlem pro nejtvrdošijnější hříšníky, protože tvým prostřednictvím poznají, jak rád jim udělím své milosrdenství, aby byli spaseni*“.

Špitál S. Maria della Misericordia

Na jedné straně je Markéta jednou z velkých postav mystiky, ale zároveň je to žena praktická, inteligentní, energická a odhodlaná. Vnímavost k chudým a trpícím ji vede k otázkám: Co je ještě možné udělat? Jaká konkrétní pomoc? Je pak řada osob, které se dají podmanit její něžností a citlivostí a chtějí jí přispět na pomoc. Tak vzniká špitál S. Maria della Misericordia. Šlechtična jménem Diabella jí nabízí svůj palác, „kapitán lidu“ Uguccio Casali, kterého Markéta nazývá „svatý rytíř“, dělá nutné stavební úpravy, další dobrodinci přispívají finančně. V krátké době je vše připraveno a může fungovat a toto místo, rozšířené a upravené, je dodnes cortonskou nemocnicí.

Nestačilo však připravit budovu, bylo třeba dostatečného a schopného personálu. Za tím účelem Markéta zakládá konfraternitu S. Maria della Misericordia. Ženy, které v ní jsou, chce nazývat *poverelle*, „chudičky“, jméno, jež obsahuje styl i program a z něhož je cítit františkánská duše. Také *Stanovy* v sobě nesou jasnou františkánskou stopu s evangelním směřováním. Muži jsou zase nazýváni *mantellati*, „opláštění“, od pláště, který nosili. Špitál byl postaven v roce 1278, *Stanovy* schválil biskup Arezza Guglielmino degli Ubertini v roce 1286.

Poslední myšlenkou může být upozornění E. Menesta na nebezpečí, v kterém se nacházíme, pokud chceme historicky pochopit fenomén mystiky a jejích představitelů. Pokud bychom se na Markétu dívali podle různých výkladových klíčů a analyzovali její zkušenost (např. hlubinně psychologicky apod.), mohlo by se zdát, že výsledkem jsou dvě nebo tři navzájem rozdílné Markéty. Je vždy třeba hledat jednotící prvky, univerzální kategorie, které v takových lidech působily. Tyto univerzální kategorie se projevují právě v kultuře, v teologii, v literatuře, v poezii.⁵²

⁵² E. MENESTÒ, *La mistica...*, 206.